

Р. А. Березовський, студент групи КІУКІ 20-3 (*ХНУРЕ, Харків*)

Л. І. Бадєєва, канд. іст. наук, доц. (*ХНУРЕ, Харків*) – науковий керівник

ПЕРІОДИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1648–1676 рр.

Українська державність має тривалу історію. Другим етапом після Київської Русі на шляху до незалежної України була козацько-гетьманська держава, яка утворилась в результаті національно-визвольної війни українського народу. Автор ставить за мету – аналізувати основні етапи національно-визвольної боротьби українського народу другої половини XVII ст.

Початком української національної революції вважають захоплення повстанцями в січні 1648 р. Запорізької Січі та обрання гетьманом Війська Запорізького Богдана Хмельницького.

На мою думку, найобґрунтованішим можна вважати висновок В. Смоля та В. Степанкова, а також історика О. Бойка, які вважають, що це була українська національна революція, яка розпочалася в 1648 р. і пройшла у своєму розвитку три основні періоди:

I період (лютий 1648 – серпень 1657р.) – початок і найбільше піднесення національно-визвольної та соціальної боротьби, яка привела до утворення Української національної держави – Гетьманщини.

II період (вересень 1657 – червень 1663 р.) – громадянська війна, що привела до поділу козацької України на Лівобережну і Правобережну.

III період (червень 1663 – вересень 1676 р.) – боротьба за возз'єднання української держави, за її суверенітет. Тобто закінчується українська національна революція після падіння гетьмана П. Дорошенка у 1676 р.

Перший період національно-визвольної боротьби під проводом Б. Хмельницького (1648–1657 рр.) можна умовно розділити на 4–5 етапів:

1648–1649 рр. – розгортання національно-визвольної боротьби, формування основних сил революції, перші перемоги над поляками під Жовтими Водами, Корсунем і Пилявцями, трансформація автономіських поглядів Б. Хмельницького, підписання Зборівського договору, початок розбудови незалежної Української держави;

1650–1653 рр. – продовження кровопролитних боїв з перемінним успіхом: поразка українських військ під Берестечком (липень 1651 р.) в результаті – не вигідна Білоцерківська угода та блискучі перемоги під Батогом (травень 1652) і Жванцем (вересень 1653 р.), відновлення умов Зборівського договору;

1654–1655 рр. – укладення Переяславсько-Московського договору і спільна українсько-російська боротьба з Польщею;

1656–1657 рр. – пошуки нового союзника в боротьбі проти Польщі та інші передсмертні плани Б. Хмельницького.

У 1660 р. Ю. Хмельницький підписує з Польщею Слободищенський трактат. Україна фактично розділилася на дві частини – Правобережну під протекторатом Польщі та Лівобережну під протекторатом Росії.

Після того, як Правобережжя обрало гетьманом П. Тетерю, а Лівобережжя – І. Брюховецького, територіальний розкол України доповнився політичним. Як влучно характеризує цей період О. Субтельний – «доба Руїни сягнула свого апогею».

У березні 1669 р. Многогрішний обирається. Многогрішний і частина козацької старшини переходять на бік Росії.

А на Правобережжі, у Дорошенка з'явилися додаткові проблеми – нові претенденти на гетьманську булаву: Я. Суховій, який спирався на запорожців, і М. Ханенко – ставленик Речі Посполитої.

У цій ситуації П. Дорошенко змушений був посилити протурецьку орієнтацію, офіційно прийнявши у 1669 р. протекторат Стамбула.

Авторитет гетьмана слабшає, він втрачає підтримку мас, оскільки мусив виступати союзником турків та татар, які нещадно плюндрували Україну. У середині 1675 р. ситуація стає критичною: спроби дійти згоди з Росією та відмовитися від протурецької орієнтації закінчуються безрезультатно. Гетьмана покидають один за одним соратники, родичі і навіть його надійна опора – сердюцькі збройні формування.

Падіння гетьманства П. Дорошенка ознаменувало кінець національно-визвольної революції та її поразку.

У 1686 р. Польща і Росія підписують так званий «Вічний мир», згідно з яким до складу Московської держави входили Лівобережжя, Київ і Запоріжжя, а до Речі Посполитої – Правобережжя, Галичина, Північна Київщина і Волинь. Туреччина отримувала Поділля, а Південна Київщина і Брацлавщина залишалися нейтральними.

Отже, до кінця XVII ст. Україна втратила свою територіальну неподільність. Непослідовна політика української шляхти і козацької старшини, невпинна боротьба за гетьманську булаву руйнували державність України.

Література

1. Антонович В. Про козацькі часи на Україні. К., 1991. 238 с.
2. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. К., 1993. 288 с.
3. Історія України: Хрестоматія у двох частинах. К., 1996. Ч.1. 370 с.
4. Пасічник М., Шуст Р. Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б. Хмельницького (1648–1657). Л., 1995.
5. Оглоблин О. Хмельниччина і Українська державність. Нью-Йорк, 1954. 25 с.